

հաստորին ընդմէջէն: Բայց ինչ որ այս անգամ կրկնակի չորս մը կու տայ՝ այն ներկայիս են (դուռնաւոր տպագրութիւն) որ կու գան անմահացնել հայ պատմութեան փառաւոր էջերը եւ աւելի եւս ցայտուն դիմադրիծով մը կը ներկայացնեն դանոնը. այսպէս, Վահագնի ծնունդը՝ ծիրանի ծովուն կարմիր եղեգնիկներուն մէջէն, Արայի եւ Շամիրամի դրուագները, Արտաշէսի եւ Սաթենիկի հարսանիքը, Արգարի զրոյցը, Անյուշ բերդը: Այս բոլորին մէջ Օր. 2. Պոյաճեան ցոյց կու տայ խոր թափանցում եւ երեւակայութիւն. կը նախընտրէ հայ մանրանկարչութեան ներմանութեան գիծերը, աւելի եւս բնիկ եւ հարազատ տպաւորութիւն գործելու համար:

1930ին հրապարակ ելաւ անդլիերէն ուրիշ մեծադիր հատոր մը՝ Կիլգամշ, հիմնուած ասորա-բաբելական մէկ աւանդաւիշակին վրայ, նոյնպէս նկարազարդ:

Աւելի ուշ հրատարակեց անգլիերէն լեզուով Etchmiadzin տրամբ, երեք արարով եւ վեց պատկերով. գլխաւոր դերակատարներն են Տրդատ թագաւորը, Դիոկղեանիս, Հովհաննէս, Գայեանէս, Գրիգոր Լուսաւորիչ: Կը պարունակէ նաեւ հայ շարականներէն կտորներ, իբրեւ խմբերգներ ազդեցութեամբ. այսպէս Լոյս Արարիչ լուսոյ, Առաւօտ լուսոյ, Ուրախ լերաւորք եկեղեցի եւն...:

Ուղեգրական հատորով մը, With Pen and Palette in Greece, կու տայ իր տպաւորութիւնները Յունաստանէն:

1948ին հրատարակեց Աւետիք Իսահակեանի Աբու Լալա Մահարիի անգլիերէն թարգմանութիւնը (տպ. Նիւ Եորք):

Ու տակաւին ունի ուսումնասիրութիւններ Բաֆֆիի եւ հայ գրական ուրիշ գէթերու մասին, հրատարակուած անգլիերէն պարբերաթերթերու մէջ:

Օր. 2. Պոյաճեան ունէր նաեւ նկարիչի

չի դերադանց ձիրքեր. սարքած է բազմաթիւ նկարահանողներ, որոնց մասին մեծ գովեստներ տուած են Լոնտոնի թերթերէն թայմըզի եւ Մորնինկ Փոսթի քննադատները: Ունի 2օր. Անդրանիկի նկարը. նշանաւոր է անոր Աստուածամայրը՝ Յիսուս մանուկը իր գրկին մէջ:

1911ին արդէն Բազմավիշ գնահատանքի բարձր տողերով վարդապետներ անգլիական թերթերէ հատուածներ, Հայ արուեստագիտուի մը Անգլիոյ մէջ խորագրին տակ (Անդ, էջ 282-284):

Օր. 2. Պոյաճեան Վենետիկ ալ այցելած է: Կը պատմեն մեր վարդապետներէն ոմանք որ ցուրտ առաւօտ մը, մինչ Ս. Ղազարէն կը նշմարուէր Վենետիկը փայլուն լոյսերով ողողուած, եւ հեռուն՝ ձիւնապատ լեռները (բացառիկ ձերեւոյթ), Օր. 2-րդէն Պոյաճեան վանք կը փութայ գծելու այդ հրաշալի բնանկարը: Իր եռօրեան կը բանայ վանքի ութանկիւնին (Belvedere) վրայ. ու վարդապետներէն ոմանք շիշով տաք ջուր կը ներկայացնեն, որպէսզի աղնիւ նկարչուհին մատները չսառնին, եւ ան արտադրէ իր լաւագոյնը:

Բայց աւա՞ղ... եթէ չստեղծան իր մատները, բայց ստեղծաւ իր սիրտը, Լոնտոնի աստանձնութեան մէջ: Գանդատի նամակներ, ուղղութեամբ առ Վեր. Ա. Ա. Պետիկեան, կը մատնան թէ ո՛րքան յուսախար մնացած էր Օր. 2-րդէն Պոյաճեան, եւ ո՛րքան դառնութեամբ լեցուած էր իր սիրտը, նկատելով որ հայերը իր անկրկնաւոր չափի չէին գնահատեր իր գրչի եւ վրձինի արտադրութիւնները (Հայաստ. Կոչնակ, Ծէ. տարի, 1957, թիւ 15, Ապրիլ 13, էջ 353-354):

Իր մահով՝ կը կորսնցնենք արտասահմանի մտաւորական հայուհիի տիպար մը, որ այնքան թանկագին ծառայութիւններ մատուցած էր հայ մշակոյթին: Յարգա՞նք իր յիշատակին:

Օ ԱՐԱՐԱՏԻ ՍՏՈՐՈՏԷՆ

ՅՈՎԱԷՓ ՕՐԲԵԼԻ

Հայաստանի ակնաւոր ակադեմիական, այս տարի կը բոլորէ իր ծննդեան 70ամեակը: Վաստակը զոր ան կը բերէ հայագիտական անդաստանին մէջ՝ գերազանց է եւ բազմադիր: Մեր անուանի Կովկասագէտն է ան:

1904ին, յետ աւարտելու Թիֆլիզի դպրոցներուն մէջ իր նախնական եւ բարձրագոյն ուսումները, կ'անցնի Պետրպոլի համալսարանը, եւ 1911ին վաւարտէ արեւելագիտական մասնաճիւղը՝ աշակերտելով համբաւաւոր ուսուցիչներու, ինչպէս են Ն. Մառ, Սմիլնով, Օրդենպոլի, Կրաչկովսկի:

1906էն սկսած՝ Օրբելի մասնակցած է Անիի պեղումներուն, որոնք կը կատարուէին Մառի ղեկավարութեամբ:

1909-11 թուականներուն լոյս կը տեսնեն իր անդրանիկ ուսումնասիրութիւնները:

1911ին, « Ռուսական Գիտութիւնների Ակադեմիայի » կողմէ կը ղրկուի Թրքահայաստան, զիտա-հետազոտական աշխատանքներու, Վանի, Էրզրումի կողմերը: Կ'ուսումնասիրէ ուրարտական, հայկական, սելճուկեան յուշարձաններ, յատկապէս Աղթամարի վանքը:

Այս շրջանին կ'ուսումնասիրէ Մոկսի բարբառը, քիւրտերէնը ու վը վերադառնայ Պետրպոլի՝ առատ նիւթերով:

1914ին, Պետրպոլիի համալսարանի մէջ կը սկսի դասախօսել՝ հայոց պատմեան եւ հնագիտութեան նիւթերու շուրջ:

1916ին, դարձեալ Վան կը գտնուի, Մառի հետ, ուսումնասիրելու ուրարտական նիւթերը: Այդ պեղումներու շրջանին է որ Օրբելին կը գտնէ ուրարտական Սարգուր Բ. թագաւորի տարեգրութիւնները:

Այնուհետեւ կը տեսնենք զինք դասախօս, ուսուցչապետ զանազան համալսարաններու եւ հաստատութիւններու մէջ. անգամ, խորհրդական եւ քարտուղար թանգարանային կազմակերպութիւններու եւ Ակադեմիայի, Մոսկուայի եւ Պետրպոլիի մէջ:

1934-1951 թուականներուն Յ. Օրբելի աստանձնած է աշխարհի չորս մեծագոյն թանգարաններէն մէկուն՝ Լենինկրատի Ermitage-ի ընդհանուր վարիչի պաշտօնը, մեծապէս նպաստելով արեւելագիտական եւ հնախօսական բաժիններու զարգացման:

Յ. Օրբելի Հայկական ՍՍԻ Գիտութիւնների Ակադեմիայի կազմակերպողներէն մէկն է եղած, եւ անոր առաջին նախագահը, որ ամուր հիմերու վրայ դրած է նորահաստատ Ակադեմիայի աշխատանքները (1943-46):

Ներկայիս, ամբողջ Սովետական Միութեան մէջ, Յ. Օրբելի նկատուած է ամէնէն հմուտ, ամէնէն հեղինակաւոր եւ բազմադիր գիտնականներէն մէկը:

Ակադեմիկոս Յ. Օրբելի ունի 70է աւելի գիտական աշխատութիւններ: ԱՌԱՋԻՆ խումբը (36 հատոր) կը պատկանին Հայաստանի, Անդրկովկասի եւ Մերձարար Արեւելի նիւթական մշակոյթին եւ արուեստին: Խաւամ, իրանեան, սելճուկեան, կովկասեան եւ այլ պատմական յուշարձաններու քննութեամբ, նա կը յայտնաբերէ մշակոյթի զարգացման զանազան շրջանները, փոխ յարաբերութիւններն ու ազդեցութիւնները. եւ նոյնիսկ որոշ յեղաշրջումներ մինչեւ ցարդ ընդունուած կարծիքներու:

Աշխատութիւններու ԵՐԿՐՈՐԴ խումբով վը քննէ հայերէն վիմակաւ արձանագրութիւնները: Ներկայիս հրատարակութեան կը պատրաստուի այս կարգի աշխատութիւններու ամբողջական հաւաքածոյ մը:

Իսկ ԵՐՐՈՐԴ ԽՈՒՄԲԸ կը ներկայացնէ բանասիրական, լեզուագիտական եւ մա-

տեմագրական հետազոտությունները շարք մը:

Յ. Օրբելիի անունը անխղիճորէն միացած է հայ ժողովրդական բանահիւսութեան հազարամեայ զիւցազնավէպին «Սասունցի Դաւիթ»ի հետ:

Ինք թէեւ շատ կանուխէն ծանոթացած է այս զիւցազնային բանահիւսութեան, եւ Վանի պեղումներուն առթիւ անձամբ լսած ու հաւաքած է շատ տարրեր, մինչեւ իսկ տեսած է Բաքմանա վամուրջը՝ ուր Դաւիթ ընդհարած է Մարա Մելիքի երկու հակառակորդ հետ, սակայն աւելի ուշ սկսած է նուիրուիլ այս հարցին մանրազնին քննութեան. այն է 1939ին, Սասունցի Դաւիթի հազարամեակի տօնախմբութեան շրջանին: Իրեն յանձնուած է գլխավորութիւնը զանազան կազմակերպութիւններու. եւ լոյս տեսած են՝ իր ղեկավարութեամբ ուսումնասիրութիւններ, բնագրի հրատարակութիւն եւ ուսման էջնի թարգմանութիւն, յօդուածաշարքեր, վերլուծումներ՝ նկատմամբ զիւցազնավէպի ծագման, պարունակութեան:

Եթէ Գարեգին Սրուանձտեանն եղաւ որ առաջին անգամ հրատարակ նետեց Սասունցի Դաւիթի զիւցազնավէպը 1873-74 թուականներուն. եթէ Մանուկ Աբեղեանն եղաւ երկրորդը որ Սասունցի Դաւիթի նուիրուած ամէնէն ընդարձակ եւ ամէնէն հմտակց ուսումնասիրութիւններով պանծացուց այդ ազգային աւանդակը. Օրբելին եղաւ երրորդը որ խօսքով ու դործով տարածեց Սասունցի Դաւիթի համբաւը Մոսկուայէն մինչեւ Չինաստան: Ինք է որ նոյն զիւցազնավէպին չինարէն թարգմանութեան առթիւ՝ տոուաւ գիտական յառաջարան մը:

1956ին Հայկական Ակադեմիայի հրատարակչութիւնը լոյս ընծայեց «Հայկական հեքուսական էպոսը» խորագրով արժեքաւոր ուսումնասիրութիւն մը, խմբագրութեամբ Յ. Օրբելիի, ուր ամփոփուած են հեղինակին հետազոտութիւնները այս հարցին շուրջ:

Հաւաքում

ՀԱՍՈ ԳԻՒՄ. Ակադեմիայի

Տեղեկագիրէն, 1957, ք. 3, էջ 1-26

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՅԱԾ ԵՆՔ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՍՈ ԳԻՏ. ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ
ԿԵԴՐ. ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՎԱՐՁՈՒԹԵՆԷՆ

ԱՐՈՎԵԱՆ Խ. - Երկերի լիակատար ժողովածու (Ուր հատորով): Հատոր է: 1956, էջ 523:

ՄԱՆՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱՐՈՒԹԻՆԵՐ. - ԺԳ - ԺԵ
գարեբու: Կազմեց Վ. Ա. Յակոբեան: 1956, էջ 683:

ԿԱՐԻՆԵԱՆ Ա. Բ. - Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան: Հատոր Ա: 1956, էջ 498:

ՌՇՏՈՒՆԻ ՎԱՀԱՆ. - Հայ հասարակական հասանքների պատմութիւնը: 19րդ դարի երկրորդ կէս, Էտոեֆորմեան շրջան: 1956, էջ 552:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՈՐՈՏՆԵՑԻ. - Վերլուծութիւն Ստորագրութեանց Արիստոտելի: Բնագիր եւ ուսումնասիրութիւն՝ Վ. Կ. Չալոյեանի. Ռուսերէնի թարգմանութիւն՝ Ա. Ա. Աղամեանի եւ Վ. Կ. Չալոյեանի: 1956, էջ 345:

ՄՆԱՅԱԿԱՆԵԱՆ ԱՍ. - Հայկական միջնադարեան ժողովրդական երգեր: 1956, էջ 669:

ԱՐԱՀԱՄԵԱՆ Ս. Գ. - Արդի Հայերէնի Դերանշինները: 1956, էջ 351:

ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ Ռ. Մ. - Էպոսը Շահին (1874-1947). Կեանքն ու ստեղծագործութիւնը: 1956, էջ 125 39 նկարներ:

ՅԱԿՈՒ ՅԱԿՈՒԵԱՆ. - Երկերի ժողովածու: Հատոր Բ. 1956, էջ 359:

ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ Ա. - Հայ թատերագիտական մտքի պատմութիւնը: 1956, էջ 139 (փոքրագիր):

ԱԴԱՄԵԱՆ ՊԵՏՐՈՍ. - Երկեր: Կազմեց Սողոմոն Տարօցի: 1956, էջ 517:

ԱՍԱՏՐԵԱՆ ԱՍ. - Հայ գրականութիւնը եւ ուսման առաջին ուսուցիչներ: 1956, էջ 299:

ՉԱՐԵԱՆ ՌՈՒԲԷՆ. - Սերանոյ: 1956, էջ 346:

ՍԱՐԻՆԵԱՆ Ս. - Բազմի: 1957, էջ 359:

ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ ՀՐԱՅՐ. - Ռաֆայէլ Պատկանեան: 1956, էջ 265:

ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ ՄԻԲԱՅԷԼ. - Վաւերագրերի ժողովածու: Կազմեցին Ա. Ինքիկեան, Գր. Յարութիւնեան: 1956, էջ 390:

ՍԱՂԵԱՆ ՄԵՐՐ. Ս. - Հիւսիսափայլի պոէզիան: 1956, էջ 451:

ՎԱՐԴՈՒՄԵԱՆ ԴԵՐԵՆԻԿ. - Լուսնային նոր կենցաղը: 1956, էջ 135:

ՅՈՎԵԱՆ Ն. ԳՈՒՐԳԷՆ. - Ն. Ա. Նեկրասովը եւ հայ պոէզիան: 1956, էջ 253:

ՉԱՐԱՐԵԱՆ ԱԼՄԱՍ. - Սուրէն Սպանդարեանը եւ գրականութեան հարցերը: 1956, էջ 210 (փոքրագիր):

ԹԱՐԱՉԵԱՆ ՀՐԱՆՏ. - Աւերապար Շիրվանզադէ: 1956, էջ 179 (փոքրագիր):

ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ ԳԱՌԵԻԿ. - Յակոբ Պարոնեան: 1956, էջ 182 (փոքրագիր):

ԱՃԱՌԵԱՆ ՀՐԱՉԵԱՆ ՅԱԿՈՒԲ. - Կենսագրական նիւթեր եւ մատենագիտութիւն: Ներածականը՝ Էդ. Աղայեանի, մատենագիտութիւնը կազմած են Ել. Վլասեան, Հ. Մանասէրեան, 1956, էջ 102 (փոքրագիր):

ՕՐԲԵԼԻ ՅՈՎԱԷՓ. - Հայկական հերոսական էպոսը: 1956, էջ 136:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆ

Իտալիայ համար . . .	3000 Լիր
Արտասահմանի համար . . .	6 Դոլար
Մէկ թիւը՝ 250 լիր . . .	0,50 Դոլար

PRIX DE L'ABONNEMENT ANNUEL

Pour l'Italie. . .	3000 Lires
Pour l'Etranger . . .	6 Dollars
Le Numéro: 250 Lires - 0,50 Dollars	

Direzione - Amministrazione - Pubblicità - Abbonamenti - Isola San Lazzaro - Venezia (Italia) - Tel. 60-104
Autorizzazione Tribunale di Venezia, 14 Genn. 1954, N. 153 del Registro. - Proprietario: Congr. Mechitarista di Venezia.
Direttore responsabile: P. MESROBIO Dr. GIANASCIAN. - Tipografia Armena di S. Lazzaro in Venezia